

ارائه الگو برای افشاء پایداری شرکتی و ارزیابی عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت بر گزارشگری آن

مظفر پورخانی ذاکله بری^۱
آزیتا جهانشاد^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۲۶

چکیده

هدف این مقاله در ابتدا ارائه الگویی بابت افشاء پایداری شرکتی و در مرحله بعد تأثیر عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت بر گزارشگری پایداری شرکتی می‌باشد. در این پژوهش تعداد ۱۱۷ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی شده است. جهت آزمون فرضیه‌ها از روش نمونه‌گیری هدفمند و مدل‌های رگرسیون پانلی استفاده شده، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد از مجموع ۱۶۹ مؤلفه مورد بررسی، ۸۰ مؤلفه برای الگوی پایداری شرکتی بسیار ضروری و ضروری است. همچنین حساسیت شرکت در صنعت بر شاخص کل پایداری شرکتی، افشاء از جنبه اقتصادی، محیطی و اجتماعی تأثیر مستقیم دارد اما بر افشاء پایداری از جنبه عمومی تأثیر ندارد. مکان شرکت بر افشاء پایداری شرکتی از جنبه اجتماعی تأثیر مستقیم دارد اما بر شاخص کل پایداری شرکتی، افشاء از جنبه عمومی، اقتصادی و محیطی تأثیر ندارد. نهایتاً عمر شرکت بر شاخص کل و تمامی جنبه‌های پایداری شرکتی تأثیر مستقیم دارد. یافته‌های این پژوهش اهمیت الزام افشای اطلاعات غیرمالی را برای قانون‌گذاران و استانداردهاگذاران نشان می‌دهد. همچنین آگاهی ذی‌نفعان را در مورد جنبه‌های مذکور بهبود بخشیده و شرکت‌ها را ترغیب می‌نماید اقدام به افشای اطلاعات پایداری شرکتی نمایند.

واژه‌های کلیدی: حساسیت شرکت در صنعت، مکان شرکت، عمر شرکت، افشاء پایداری شرکتی.

۱- گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲- گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. نویسنده مسئول. az_jahanshad@yahoo.com

۱- مقدمه

ذینفعان مختلف انتظارات متفاوتی از یک شرکت دارند و بنابراین نقش‌های متفاوتی در روابطشان با شرکت‌ها ایفا می‌کنند (فریمن^۱، ۲۰۱۰). به طور کلی نیازهای اطلاعاتی ذینفعان متفاوت بوده لذا ممکن است آنها به حالت‌های مختلفی از اطلاعات علاقه‌مند باشند، بر همین اساس واحدهای اقتصادی باید اقدام به افشاء اطلاعات بر اساس چارچوب توافق شده به منظور دستیابی اهداف مختلف ذینفعان نمایند (کلاین و همکاران^۲، ۲۰۱۷). یکی از این چارچوب‌های توافق شده در حوزه افشاء اطلاعات سازمان ارائه گزارش جهانی، پایداری شرکتی می‌باشد. حسابداری و ارائه گزارش پایداری، فرآیند سنجش و اعلان عملکرد پایداری و همچنین مسئول بودن در برابر ذینفعان داخلی و خارجی در قبال عملکرد اجتماعی، محیط‌زیست و اقتصادی سازمان است (روسا^۳، ۲۰۱۰). با این وجود، «حسابداری پایداری» و «ارائه گزارش پایداری» معمولاً به عنوان دو فعالیت مجزا تلقی می‌شوند. به طور کلی حسابداری پایداری به صورت یک روش حسابداری و مدیریت اطلاعات توصیف می‌شود که هدف از آن ایجاد و ارائه‌ی اطلاعات با کیفیت برای نشان دادن پیشرفت سازمان به سمت اهداف پایدار است در صورتی که ارائه گزارش پایداری به صورت ابزارهای رسمی، اعلان و افشای^۴ عملکرد پایداری سازمان توصیف می‌شود. حسابداری و ارائه گزارش پایداری در کنار هم یک سیستم پاسخگویی را شکل می‌دهند که اطلاعات مربوط به عملکرد پایداری را ثبت نموده و این اطلاعات را به ذینفعان گزارش می‌دهد. احتمال دارد ارائه گزارش عملکرد پایدار، نتایجی برخلاف انتظار ذینفعان را نشان دهد و به سازمان‌ها اجازه دهد نتایج پایداری خود را با اهداف پایداری مقایسه کنند (آکتاس و همکاران^۵، ۲۰۱۷).

بر همین اساس اخیراً در پژوهش‌ها و همکاران^۶ (۲۰۱۵)، مبحث تعامل در حوزه‌های مختلف مدیریت سازمان مطرح شده که استفاده روز افزونی نیز پیدا کرده است. ایجاد تعامل در مرور ادبیات به نقش تعادل در مدیریت حوزه‌های مختلف سازمان اشاره دارد. بر همین اساس با توجه به اینکه یکی از راهکارهای کاهش شکاف اطلاعاتی، ایجاد تعامل بین خواسته‌های ذینفعان و عملکرد شرکت‌ها در حوزه افشاء پایداری شرکتی می‌باشد لذا این مقاله در مرحله اول، با استفاده از ارائه پرسشنامه استاندارد G4 (گزارش جهانی نسل چهارم از پایداری شرکتی) به خبرگان و صاحب‌نظران حسابداری، اقدام به ارائه الگویی بابت افشاء پایداری شرکتی می‌کند از طرفی با توجه به اینکه در تئوری‌های مشروعیت فرض می‌شود که اطلاعات اقتصادی، اجتماعی و محیطی پیوند نزدیکی با یکدیگر داشته و در پاسخ به اطلاعات و عوامل پایداری شرکتی و فعالیت‌های آن مشروعیت می‌بخشند (کردلو و همکاران، ۱۳۹۶). بر همین اساس در پی آنند تا هم‌زیستی میان ارزش‌های اجتماعی آنان و جامعه در کوتاه‌مدت پایه‌ریزی شود (ژانگ^۷، ۲۰۱۷). بسیاری از

پژوهش‌ها انگیزش‌های مدیریت را به منظور افشای اطلاعات داوطلبانه را برای کسب مشروعیت مورد بررسی قرار دادند که نتایج آن در میان ملت‌ها و فرهنگ‌های مختلف، متفاوت بود (هوریش و همکاران^۸، ۲۰۱۴). در ادامه مقاله نیز پس از دستیابی به الگوی افشاء پایداری شرکتی اقدام به شناسایی عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت شده و با ارائه چارچوب نظری اقدام به ارزیابی عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت بر گزارشگری پایداری شرکتی می‌شود.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

دیگان^۹ (۲۰۰۹) در تحقیقی ذینفعان را به عنوان گروه یا فردی تعریف می‌کند که قادر به تأثیرگذاری یا تأثیرپذیری از موفقیت‌های اهداف از پیش تعیین شده سازمان است وی همچنین ذینفعان را به عنوان سرمایه‌گذاران، بستانکاران، کارمندان، مشاوران تحلیلی، ارتباط‌های تجاری، مشتریان، تأمین‌کنندگان، گروه‌های منافع عمومی، دولت و انجمن تعریف می‌کند. این افراد ریسک شرکت را به دوش کشیده و بهایی را برای فعالیت تجاری پرداخت می‌کنند تا غالباً به میزانی از مالکیت شرکت دست یابند. از این رو شرکت باید از لحاظ اجتماعی و اقتصادی، مسئولیت تمامی ذینفعان خود را بر عهده گیرد. از آنجا که ذینفعان ممکن است به حالت‌های مختلفی از اطلاعات علاقه‌مند باشند، شرکت باید اطلاعات پایداری را به منظور دستیابی به اهداف مختلف ذینفعان، فراهم نماید (کلاین و همکاران، ۲۰۱۷). افشای پایداری شرکتی، ذینفعان را در اتخاذ تصمیمات مالی و سرمایه‌گذاری یاری می‌رساند و امکان درک عملکرد شرکت را در راستای اهداف اجتماعی، اقتصادی و محیطی، فراهم می‌آورد که ذینفعان با استفاده از آن قادر به درک رشد و سوددهی شرکت هستند (هوریش و همکاران، ۲۰۱۴). شالتگر و واگنر^{۱۰} (۲۰۰۶) مدعی‌اند که ارتباط حسابداری پایداری و ارائه گزارش پایداری به دو دلیل حیاتی و مهم است. اول آن که ارتباط اطلاعات را مؤثر می‌سازد و تضمین می‌کند که آن اطلاعات به توسعه پایدار کمک می‌کند. دوم آن که ارتباط مذکور، از ارائه سطحی گزارش عملکرد پایداری جلوگیری می‌کند؛ زیرا تنها اطلاعاتی ارائه می‌گردد که پشتوانه عملکرد واقعی دارند (آلوارز و اورتا^{۱۱}، ۲۰۱۷). با توجه به مباحث مذکور می‌توان گفت موجبات آگاهی ذینفعان از فعالیت‌های مدیریت شرکت، ارائه اطلاعات بر اساس چارچوب پایداری شرکتی می‌باشد اما با توجه به اینکه مدیران در موقعیت‌های رقابتی دارای استراتژی‌های متفاوتی نیز هستند بر همین اساس ممکن است خواسته‌های برخی از گروه‌ها را مدنظر قرار ندهند که این مورد می‌تواند شکاف اطلاعاتی بین شرکت و ذینفعان را به دنبال داشته باشد (برایسون، ترجمه، ۱۳۹۰).

از سوی دیگر مدت‌هاست که نظریه‌ی مشروعیت در هنگام بررسی کیفیت پایداری شرکتی نقش تشریحی قدرتمندی را ایفا می‌کند (ماس و همکاران^{۱۲}، ۲۰۱۶). مولداوسکا و ولو^{۱۳} (۲۰۱۶) مروری بر چهارچوب نظری و مقررات کشورهای مختلف در مورد پایداری شرکتی داشت و این گونه نتیجه‌گیری نمود که نظریه‌ی مشروعیت یکی از مهم‌ترین دیدگاه‌های اعمال شده در زمینه‌ی تحقیقات حسابداری است. از نظر دیگران (۲۰۰۹) مشروعیت به عنوان درک و فرض تعمیم‌یافته‌ای تعریف می‌شود که فعالیت‌های یک نهاد در برخی سیستم‌ها با ساختار اجتماعی از هنجارها، ارزش‌ها، باورها و تعاریف، مطلوب، مناسب و شایسته است. وی فرض می‌کند که شرکت‌ها به طور پیوسته در پی حصول اطمینان از این مطلب هستند که فعالیت‌های آنان از جانب خارجی، قانونی شناخته می‌شود، در حالی که تکوین اجتماعی تنها توسط انجام اعمال اجتماعی گوناگون شناخته شده و توسط افشاء گزارش داده می‌شوند (کلاین و همکاران، ۲۰۱۷)؛ بنابراین مشروعیت، بنیادی‌ترین مفهومی در نظر گرفته می‌شود که سازمان برای بقا در اجتماع به آن وابسته است. از این رو فرض می‌گردد که سازمان‌ها از عملیات مداوم خود و اجتماعی که در آن عمل می‌کنند، تأثیر می‌پذیرند. بسیاری از مطالعات پیشین در رابطه با افشاء‌های شرکتی شواهدی را مبنی بر افشای داوطلبانه‌ی اطلاعات در گزارش‌های سالانه توسط شرکت‌ها به عنوان راهبردی به منظور مدیریت مشروعیت آنها نشان داده‌اند (ماس و همکاران، ۲۰۱۶). نظریه‌ی مشروعیت فرض می‌کند که اطلاعات اقتصادی، محیطی و اجتماعی پیوند نزدیکی با یکدیگر داشته و در پاسخ به اطلاعات و عوامل پایداری شرکتی و فعالیت‌های آن مشروعیت می‌بخشند (مولداوسکا و ولو، ۲۰۱۶). واحدهای اقتصادی در پی آنند تا هم‌زیستی میان ارزش‌های اجتماعی و جامعه را در کوتاه‌مدت پایه‌ریزی نمایند، اما انجمن‌های مختلف تعاریف گوناگونی از رفتار شرکتی مشروع دارند. بسیاری از پژوهش‌ها انگیزش‌های مدیریت را به منظور افشای اطلاعات داوطلبانه مورد بررسی قرار دادند و نتایج در میان ملت‌ها و فرهنگ‌های مختلف، متفاوت ارزیابی گردید (لودیا و مارتین^{۱۴}، ۲۰۱۴).

به طور کلی یکی از عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت، حساسیت شرکت در صنعت می‌باشد که با افشای پایداری شرکتی مبتنی بر دیدگاه مشروعیت دارای رابطه است. در رابطه با نیازهای شرکت، نیازهای ذی‌نفعان و نیازهای گزارشگری الزامی، تفاوت‌هایی بین صنایع مختلف وجود دارد. تأثیرات زیست‌محیطی و اجتماعی از صنعتی به صنعت دیگر بسیار متفاوت است. شرکت‌های حساس به محیط‌زیست شرکت‌هایی هستند که مواد اولیه آن‌ها به طور مستقیم از منابع طبیعی استخراج می‌شود؛ مانند صنایع شیمیایی، پتروشیمی، فلزات، معادن، اکتشاف نفت، کاغذ و نفت خام. صنایعی که بیشتر در میدان دید مصرف‌کننده قرار دارند از خطر بیشتری برخوردارند و مجبورند به منظور پاسخگویی اجتماعی، نسبت به افشای فعالیت‌های زیست‌محیطی و

اجتماعی‌شان اقدام کنند (گاتری و همکاران^{۱۵}، ۲۰۰۸). بر اساس نظریه مشروعیت شرکت‌های فعال در بخش‌های تحت فشار جامعه تلاش می‌کنند تا به وسیله افشای مسائل زیست‌محیطی‌شان مشروعیت کسب کنند (سرین^{۱۶}، ۲۰۰۲). صنعت‌های حساس اغلب توسط روابط صنعتی مورد نظارت و رسیدگی قرار می‌گیرند لذا احتمال مواجه آنها با افشای رسانه‌ای و فشار سیاسی از جانب دولت بیشتر است. تحت نظریه‌ی مشروعیت، احتمال از دست دادن مشروعیتی که موجودیت اجتماعی واحدهای اقتصادی با حساسیت بالا را تهدید نماید، در میان صنعت‌های با حساسیت محیطی و اجتماعی بیشتر است (مهدوی و همکاران، ۱۳۹۴). با توجه به تحقیقات پیشین پایه‌ها و مفاهیم استواری در رابطه با این فرضیه توسعه داده شده که احتمال تولید افشای پایداری شرکتی با کیفیت در شرکت‌هایی بیشتر است که در بخش‌های با حساسیت محیطی و اجتماعی قرار دارند. یکی دیگر از عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت، مکان شرکت می‌باشد که با افشای پایداری شرکتی مبتنی بر دیدگاه مشروعیت دارای رابطه است. شیوه‌ها و سیستم‌های افشای شرکت‌ها تا حدود زیادی از وظیفه‌ی آنان در رعایت مقررات برای اهداف مالی و سیاسی تأثیر پذیرفته است. تحت نظریه‌ی مشروعیت، شرکت‌ها باید با نیازمندی‌ها و انتظارات جامعه برای بقاء همکاری نمایند. شرکت‌های در نواحی پیشرفته در معرض موشکافی بیشتری به وسیله گروه‌های مختلف جامعه هستند و بنابراین از سوی جامعه، تحت فشار بیشتری برای افشای اطلاعات پایداری شرکتی به منظور مشروعیت بخشیدن به فعالیت‌های خود هستند (حنیفا و کوک^{۱۷}، ۲۰۰۵). نظریه مشروعیت مطرح می‌کند که سازمان‌ها باید به وسیله افزایش دامنه افشای اطلاعات مربوط به پایداری شرکتی در گزارش‌های سالانه‌ی خود پاسخگو باشند. برخی از پژوهشگران پاسخ‌گویی مدیران را این گونه توضیح می‌دهند که مدیران شرکت‌های در نواحی پیشرفته بیشتر احتمال می‌دهند که در نتیجه افشای بهتر اطلاعات، مزایایی برای شرکت آنان تحقق یابد اما مدیران سایر شرکت‌ها بیشتر احساس می‌کنند افشای کامل اطلاعات می‌تواند موقعیت رقابتی آنها را به خطر اندازد (ابدورف^{۱۸}، ۲۰۱۱). وانگ^{۱۹} (۲۰۰۷) در تحقیقی میزان تأثیر را در نواحی مختلف چین مورد ارزیابی قرار داده است. وی بیان می‌کند که احتمال اتخاذ شیوه‌ها و سیستم‌های گزارش دهی کامل و بالغ توسط شرکت‌های مستقر در نواحی پیشرفته از نظر اقتصادی با جهت‌گیری‌های بازاری با سطوح بالا، بیشتر است. از آن جهت که این شرکت‌ها ملزم به فراهم آوری افشای اطلاعاتی بهتر به منظور حفظ رقابت خود در بازار هستند (یانگ^{۲۰}، ۲۰۱۱).

در ادامه عمر شرکت نیز به عنوان یکی دیگر از عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت با افشای پایداری شرکتی مبتنی بر دیدگاه مشروعیت دارای رابطه است. موجودیت اجتماعی سازمان‌ها به پذیرش جامعه‌ای بستگی دارد که در آن فعالیت دارند. همانطور که سازمان‌ها می‌تواند توسط جامعه

تحت تأثیر قرار گیرند بر آن تأثیر نیز می‌توانند داشته باشند به طور کلی مشروعیت منبعی برای تعیین بقای سازمان‌ها به شماره می‌رود (لینگفلدر و توماس^{۲۱}، ۲۰۱۱). به طوریکه شرکت‌های قدیمی‌تر با موجودیت اجتماعی طولانی‌تر ممکن است از مشروعیت بالاتری برخوردار باشند. طبق تحقیق یانگ (۲۰۰۹)، شرکت‌های قدیمی‌تر معمولاً تجارب و تاریخچه‌های طولانی‌تری داشته و به بلوغ رسیده‌اند. در نتیجه این مهم می‌تواند مسئولیت اجتماعی اشتغال سازمان‌ها را ممکن ساخته و به مرور به حالت ذاتی تبدیل نماید (کو و همکاران^{۲۲}، ۲۰۱۲). با فعالیت طولانی‌تر شرکت، نیاز به ارتباطات با انجمن‌های خارجی بیشتر احساس می‌گردد. ارتباطات امکان شبکه‌های اجتماعی گسترده‌تر را برای شرکت فراهم می‌آورد که بر تصویر عمومی آنان تأثیر می‌گذارد. در صنعت‌های حساس، مردم و رسانه در صورتی به سرعت قابل تغییر هستند که میزان فعالیت‌های اجتماعی خود را کاهش دهند. در نتیجه، چنین تصویر منفی منجر به فشار سیاسی و مقررات شرکت از خارج شده تا افشای روش‌ها و مسئولیت اجتماعی را ترغیب نماید (یانگ، ۲۰۱۱). گزارش افشای پایداری شرکتی روشی است که مدیریت می‌تواند به طور فعال بر این فشار از مردم فائق آید. هرچه قدمت شرکت در فهرست بورس اوراق بهادار بیشتر باشد، احتمال افشای اطلاعات پایداری توسط شرکت بیشتر می‌شود (لینگفلدر و توماس، ۲۰۱۱).

فریمن (۱۹۸۴) تصریح کرد که ذینفعان مختلف انتظارات متفاوتی از یک شرکت دارند لذا نقش‌های متفاوتی در روابطشان با شرکت‌ها ایفا می‌کنند. با توجه به عدم یکپارچگی نقش‌ها، نظریه‌های زیادی درباره تعارضات مرتبط با نقش‌های مختلف وجود دارند برخی از این نقش‌ها از جمله نقش اجتماعی، انتظارات هنجاری را به وجود می‌آورد که واحد اقتصادی را ملزم به برآورد انتظارات ذینفع می‌کند. پرادو- لورنزو و همکاران^{۲۳} (۲۰۰۹) در مطالعه‌ای به منظور تأثیر مشارکت ذینفعان بر گزارشگری پایداری شرکتی، نقش حکومت و اعتباردهندگان به همراه وضع استراتژیک یک سازمان را برجسته کردند و دریافتند حکومت یکی از مهمترین محرک‌ها برای تغییر است و می‌تواند بر افشاء پایداری سازمان‌هایی که به لحاظ سیاسی قابل مشاهده هستند تأثیر مستقیم بگذارد. فروست و همکاران^{۲۴} (۲۰۱۲) محدوده‌ای از ذینفعان علاقه‌مند در گزارش‌های پایداری شرکتی را شناسایی کردند و دریافتند اگرچه ذینفعان به طور انحصاری در فرآیند اقدامات پایداری شرکتی و افشاء آن شرکت نداشته‌اند اما در مورد افشاء مؤلفه‌های گزارشگری پایداری شرکتی مشارکت قابل ملاحظه‌ای داشته‌اند. کراتن^{۲۵} (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای بیان نمود طرح‌های پایداری باعث می‌گردد ساختار و روابط هدایت و کنترل شرکت‌ها به سمت عملکرد منصفانه توأم با مسئولیت‌پذیری و در نظر گرفتن ویژگی‌های اخلاق در قبال همه ذینفعان سوق داده شود. توسعه سطح گزارشگری از طریق ارائه گزارش‌های پایداری باعث ارتقاء شفافیت گزارشگری، کاهش

رسوایی‌های مالی و بازگرداندن اعتماد ذینفعان (از جمله سرمایه‌گذاران) به گزارش‌های مالی می‌گردد. آکتاس و همکاران (۲۰۱۷)، اهمیت مشارکت ذینفعان در کل فرآیندهای حسابداری و ارائه گزارشگری پایداری را بررسی کردند و دریافتند که ذینفعان به مواردی از جمله توسعه‌ی طرح‌های استراتژیک مرتبط با پایداری، اندازه‌گیری عملکرد پایداری و گزارش‌های آن علاقه‌مند می‌باشند. عبدی و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر سطح گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار با تأکید بر نظریه نمایندگی، نظریه مشروعیت و نظریه ذینفعان پرداختند. یافته‌های تحقیق آنها حاکی آن است که ویژگی‌های کمیته حسابرسی (اندازه، استقلال، تخصص مالی و تنوع جنسیتی اعضای کمیته حسابرسی) تأثیر مستقیم بر افزایش سطح گزارشگری پایداری شرکت‌ها دارد. شواهد بیانگر اثربخشی کمیته حسابرسی به عنوان یک سازوکار حاکمیت شرکتی و ابزار کنترلی در بهبود کیفیت گزارشگری به طور عام و گزارشگری پایداری به صورت خاص به منظور تحقق اهداف ذینفعان است. از طرفی گوتری و پارکر^{۲۶} (۱۹۸۹) با پذیرش دیدگاه تئوری مشروعیت دریافتند که اگر فعالیت‌های شرکت در راستای انتظارات جامعه باشد، شرکت‌ها معمولاً به طور داوطلبانه عملیات مرتبط با پایداری شرکتی را گزارش می‌کنند. شرکت‌ها برای اینکه نشان دهند عملیات آنها از لحاظ ابعاد مختلف پایداری مطلوب است، باید اطلاعات کافی به جامعه ارائه کنند. گری و همکاران^{۲۷} (۲۰۰۱) پیشنهاد کرد شرکت‌های بزرگ و با سود بیشتر، اطلاعات زیست‌محیطی و اجتماعی بیشتری نسبت به سایر شرکت‌ها افشاء می‌کنند. در حالی که نتایج پژوهش سرین (۲۰۰۲) نشان داد که اندازه شرکت صرفاً در نواحی خاصی بر روی افشاء تأثیرگذار است. نتایج مطالعات الیجیدوتن و همکاران^{۲۸} (۲۰۱۰) نشان داد که رابطه مستقیمی بین اندازه شرکت و سطح افشاء اطلاعات زیست‌محیطی و اجتماعی در تعدادی از کشورها وجود دارد. طبق پیشینه‌های مطرح شده در تحقیق مهدوی و همکاران (۱۳۹۴)، مانووا و همکاران^{۲۹} (۲۰۰۷) نتیجه گرفتند که یک عملکرد اجتماعی خوب همراه با عملکرد مالی خوب است همچنین یاتریدیس^{۳۰} (۲۰۱۳) رابطه مستقیم قوی بین سودآوری و افشاء زیست‌محیطی و اجتماعی یافت.

طالب نیا و همکاران (۱۳۹۱) برای اولین بار در ایران به ارزیابی کمیته و ماهیت افشاء اطلاعات زیست‌محیطی و اجتماعی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که شرکت‌های ایرانی ترجیح می‌دهند اطلاعات زیست‌محیطی و اجتماعی را در گزارش هیئت‌مدیره و به شکل اطلاعات اخباری افشاء کنند. همچنین پژوهشگران یافتند که بیشترین افشاء زیست‌محیطی و اجتماعی در بخش منابع انسانی است و شرکت‌های ایرانی تمایل دارند اخبار بی‌طرفانه سپس اخبار خوب را بیشتر از اخبار بد افشاء کنند. عرب صالحی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی تحت عنوان رابطه مسئولیت اجتماعی

و عملکرد مالی به این نتیجه رسیدند که عملکرد مالی با مسئولیت اجتماعی شرکت نسبت به مشتریان و نهادهای موجود در جامعه ارتباط دارد. فخاری و همکاران (۱۳۹۴)، در بررسی عوامل مؤثر بر گزارشگری پایداری شرکتها دریافتند پایداری دارای سه بعد اساسی است: (۱) قابلیت سوددهی اقتصادی (۲) مسئولیت اجتماعی (۳) مسئولیت محیطی. اگرچه ممکن است بین این ابعاد توازن و همگونی وجود داشته باشد، اما عموماً مسئولیت و پاسخگویی اجتماعی کارکنان، جامعه و سایر ذینفعان و محیطی باعث افزایش اعتماد به سازمان و در نتیجه به ایجاد حس مطلوب برای تجارت و کسب و کار منجر می‌شود. معصومی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیق خود با عنوان شناسایی متغیرهای مؤثر بر میزان گزارشگری پایداری شرکتها دریافتند که متغیرهای اندازه شرکت، نقدینگی، سهامداران نهادی و دوگانگی وظایف مدیرعامل بر میزان گزارشگری پایداری شرکتها تأثیر معناداری دارند. همچنین سه متغیر عمر شرکت، دارایی نامشهود و استقلال هیئت‌مدیره بر میزان گزارشگری پایداری شرکتها تأثیر معناداری ندارند. ستایش و مهتری (۱۳۹۷) در مقاله‌ای به بررسی چارچوبی برای کلیات مبانی نظری گزارشگری یکپارچه در ایران پرداختند نتایج حاصل از تحلیل عاملی نشان داد که هدف اصلی گزارش‌های یکپارچه، ارائه اطلاعات مفید برای تصمیم‌گیری ذینفعان است. در این پژوهش تحلیل گران مالی و مرجع پذیرش اوراق بهادار در کنار سرمایه‌گذاران و سهامداران از ذینفعانی هستند که برای آنها اهم و ویژگی‌های کیفی اطلاعات حائز اهمیت است. مهرانی و شاکری طاهری (۱۳۹۹) در مقاله‌ای به تدوین چارچوب گزارشگری پایداری شرکتی پرداختند آنها با مطالعه ادبیات نظری موضوع و ارزیابی مدل‌ها و استانداردهای موجود در تحقیقات مختلف و در نظر گرفتن شرایط محیطی شرکت‌های ایرانی و کسب نظرات خبرگان، مدل اشاعه گزارشگری پایداری شرکتی در ایران را تدوین و محرک‌ها و عوامل مؤثر بر بکارگیری و اشاعه این نوع گزارشگری را مشخص و ضریب تأثیر و اهمیت عوامل را تبیین نمودند. عبدالله زاده و امین (۱۳۹۹) در تحقیقی به بررسی نقش نگرش، هنجار ذهنی، کنترل رفتاری ادراک شده، تعهد اخلاقی و ادراک ریسک در تمایل به حسابداری و گزارشگری پایداری شرکتی پرداختند نتایج تحقیق آنها در قالب معادلات ساختاری نشان داد که نگرش، هنجار ذهنی، کنترل رفتاری ادراک شده، تعهد اخلاقی تأثیر مستقیمی بر تمایل به اجرای حسابداری و گزارشگری پایداری دارد. در حالی که تأثیر معنادار ادراک ریسک مدیران و حسابداران شرکتها بر تمایل به حسابداری و گزارشگری پایداری مشاهده نشده است.

۳- فرضیه‌های تحقیق

نظریه ذینفعان به این موضوع اشاره دارد که فعالیت‌ها و عملکرد پایدار، ارزش بلندمدت شرکت را توسط برآورده ساختن مسئولیت اجتماعی شرکت، برآورده ساختن تعهدات زیست‌محیطی (کلارکسون و همکاران، ۲۰۱۱) و افزایش شهرت شرکت بهبود می‌بخشد. وبر (۲۰۰۸) استدلال می‌کند که لحاظ کردن منافع ذینفعان توسط مدیریت عامل کلیدی در عملکرد و افشای پایداری اجتماعی و محیطی می‌باشد. گری و همکاران (۱۹۹۵) بیان می‌نمایند که بین مشروعیت و نظریه ذینفعان تعامل وجود دارند هر دو تئوری مشروعیت و ذینفعان از زوایای مختلف انتظار دارند که هرچه اطلاعات بیشتری درباره واحدهای تجاری افشاء شود باید تأثیر مستقیمی بر عملکرد شرکت‌ها داشته باشد افشای بیشتر منجر به کاهش اهمیت مشکل عدم تقارن اطلاعاتی (کلارکسون و همکاران، ۲۰۰۸)، بهبود کارایی نظارت بر مؤسسات مالی و سایر تأمین‌کنندگان منابع مالی (لفتویچ و همکاران، ۱۹۸۱) و کاهش هزینه سرمایه واحد تجاری (جنسن و مک‌لینگ، ۱۹۷۶) می‌شود. در طی چند دهه گذشته، در کنار مباحث دانشگاهی در مورد نقش گزارشگری پایداری، بسیاری از شرکت‌ها به طور داوطلبانه، تلاش خود را برای ارائه اطلاعات در مورد مسائل زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیت شرکتی با هدف مشروعیت بخشیدن به موجودیت و تقویت شهرت خود افزایش داده‌اند (فاطمی و همکاران، ۲۰۱۸). بر همین اساس با توجه به مباحث مذکور فرضیه اول پژوهش به شرح زیر ارائه می‌گردد:

فرضیه ۱: گزارشگری مؤلفه‌های عمومی، اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی در الگوی پایداری شرکتی مبتنی بر انتظارات ذینفعان ضروری است.

نظریه مشروعیت که مبتنی بر دیدگاه سیاسی اجتماعی ایجاد شده، به این موضوع اشاره دارد که شرکت باید به وسیله برآورده ساختن قراردادهای اجتماعی و سیاسی، از مشروعیت خود دفاع کند. شرکت‌ها باید با انتقال اطلاعات با ارزش و مرتبط با جنبه مالی، عملکرد پایدار و ورود به فعالیت‌های جنبه غیرمالی پایداری، مشروعیت خود را به دست آورده و همچنین قراردادهای اجتماعی را نیز اجرا کند (تیلینگ، ۲۰۰۴). بر اساس نظریه مشروعیت، عملکرد پایدار غیرمالی، مطلوب تمام ذینفعان، شامل مشتریان، جامعه و محیط‌زیست است. این نظریه همچنین، این موضوع را بیان می‌کند که عدم رعایت هنجارهای اجتماعی و الزامات محیطی، مشروعیت سازمانی، پایداری مالی و بنابراین استفاده سازمان‌ها از محیط و برآورده ساختن نیازهای جامعه را تهدید می‌کند (رضایی، ۲۰۱۶). بر اساس نظریه مشروعیت، افشای اطلاعات در گزارش‌های سالانه و سایر روش‌ها به منظور قانونی کردن تصمیمات و عملکرد شرکت‌ها، تأثیر مستقیمی در رفع نگرانی‌های جامعه دارد و مشروعیت شرکت را بهبود می‌بخشد (بوالی و عجمی، ۲۰۱۹). کاستلو و لیما (۲۰۰۶)

نشان دادند که نظریه مشروعیت، توضیحی درباره افشای مسئولیت اجتماعی توسط شرکت‌ها ارائه می‌دهد. از سوی دیگر، نظریه ذینفعان نشان می‌دهد که واحدهای تجاری، اطلاعات داوطلبانه را برای برآورده کردن منافع ذینفعان به منظور کسب اطلاعات بیشتر، افشا می‌کنند. با توجه به اینکه شرکت‌ها و مؤسسات مالی، ذینفعان متنوع و فراوانی دارند و ذینفعان آنها از سایر بخش‌های اقتصادی گسترده‌تر هستند، از این رو، آنها برای به دست آوردن پذیرش اجتماعی و پایبندی به قراردادهای اجتماعی با جامعه و نیز برای تحقق انتظارات ذینفعان خود، تحت فشار بسیار زیادی هستند. پیش‌تر روابط هر کدام از متغیرهای مرتبط با تئوری مشروعیت با افشاء پایداری شرکتی از جنبه‌های مختلف ارائه گردید لذا بر اساس پشتوانه ارائه شده فرضیه دوم پژوهش به شرح زیر می‌باشد:

فرضیه ۲: عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت بر افشاء پایداری شرکتی تأثیر دارد.

فرضیه ۱-۲: عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت بر افشاء پایداری شرکتی از جنبه عمومی تأثیر دارد.

فرضیه ۲-۲: عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت بر افشاء پایداری شرکتی از جنبه اقتصادی تأثیر دارد.

فرضیه ۳-۲: عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت بر افشاء پایداری شرکتی از جنبه زیست‌محیطی تأثیر دارد.

فرضیه ۴-۲: عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت بر افشاء پایداری شرکتی از جنبه اجتماعی تأثیر دارد.

۴- روش‌شناسی پژوهش ۴-۱- روش و مدل‌های پژوهش

این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی می‌باشد روش این تحقیق برای حصول اهداف ذکر شده از نوع توصیفی-تحلیلی است به این معنی که ضمن توصیف نتایج به تحلیل آماری نیز نیاز خواهد بود. با این حال، برای توسعه و معتبر سازی الگوی سنجش پایداری شرکتی نیاز به استفاده از روش آمیخته است. بر این اساس ضمن تهیه چک لیست با استفاده از مستندات و مدارک و مطالعات موجود، از نظر خبرگان برای معتبر سازی الگویی برای پایداری شرکتی استفاده می‌شود. لازم به ذکر است که برای تحلیل آماری نیز از نرم‌افزار SPSS (نسخه ۲۱) و Eviews (نسخه ۹) استفاده شده است و برای آزمون فرضیات مرتبط با متغیرهای تئوری مشروعیت و پایداری شرکتی از روش

حداقل مربعات و مدل‌های تحقیق کیون^{۳۱} و همکاران (۲۰۱۵)، کاسپرسن و جوهانسون^{۳۲} (۲۰۱۶) و ژانگ (۲۰۱۷) استفاده می‌گردد:

مدل آزمون فرضیه اصلی:

$$CSD_{it} = \beta_0 + \beta_1 INDUS + \beta_2 AREA_{it} + \beta_3 AGE_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 LIQ_{it} + \beta_7 Profit_{it} + e_{it(1)}$$

مدل آزمون فرضیات فرعی اول تا چهارم:

$$CGco_{it} = \beta_0 + \beta_1 INDUS + \beta_2 AREA_{it} + \beta_3 AGE_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + e_{it(r)}$$

$$CEco_{it} = \beta_0 + \beta_1 INDUS + \beta_2 AREA_{it} + \beta_3 AGE_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 LIQ_{it} + \beta_7 Profit_{it} + e_{it(r)}$$

$$CEnv_{it} = \beta_0 + \beta_1 INDUS + \beta_2 AREA_{it} + \beta_3 AGE_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + e_{it(r)}$$

$$CSoc_{it} = \beta_0 + \beta_1 INDUS + \beta_2 AREA_{it} + \beta_3 AGE_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 Profit_{it} + e_{it(5)}$$

در این مدل‌ها متغیرهای CSD ، $CGco$ ، $CEco$ ، $CEnv$ و $CSoc$ به ترتیب شاخص کل افشاء، افشاء از جنبه عمومی، اقتصادی، محیطی و اجتماعی پایداری شرکتی می‌باشد و متغیرهای $INDUS$ ، $AREA$ ، AGE ، $SIZE$ ، LEV ، LIQ و $Profit$ به ترتیب حساسیت شرکت در صنعت، مکان شرکت، عمر، اندازه، اهرم مالی، نقدینگی و سودآوری شرکت می‌باشد.

بازه زمانی پژوهش حاضر سال‌های ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۷ و جامعه آماری آن شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، باید سال مالی شرکت‌های مورد بررسی پایان اسفندماه هر سال باشد. جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی به دلیل ماهیت خاص فعالیت آنها نباشند. همچنین، در بازه زمانی مذکور نماد معاملاتی شرکت‌ها نباید وقفه معاملاتی بیش از سه ماه داشته باشند و دوره مالی خود را تغییر داده باشند. در ضمن باید اطلاعات مورد نیاز متغیرهای پژوهش (صورت‌های مالی، یادداشت‌های همراه و گزارش هیئت‌مدیره به مجمع) در دسترس باشد. با در نظر گرفتن شرایط بالا، نمونه‌ای با حجم ۱۱۷ شرکت از جامعه آماری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب شده است.

۲-۴- روش محاسبه متغیرهای پژوهش

متغیر وابسته در این پژوهش پایداری شرکتی می‌باشد که ابتدا برای دسترسی به الگوی پایداری شرکتی از طرح اولیه پرسشنامه بر اساس استاندارد G4 استفاده شده است. به طور کلی این پرسشنامه شامل دو بخش بوده که در بخش اول اطلاعات شخصی و بخش دوم شامل ۱۶۹ مؤلفه بود که در آن از همه اعضاء گروه خبرگان خواسته شده میزان ضرورت معیارهای ذکر شده را بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای از ۱ تا ۵ تعیین نمایند به طوری که عدد ۱ بیان‌کننده حداقل ضرورت و عدد ۵ بیشترین ضرورت بود. پس از اینکه پرسشنامه به خبرگان توزیع گردید اقدام به بررسی اجماع نظر خبرگان شد در ادامه با توجه به میانگین نمرات کسب شده برای مؤلفه‌های پایداری شرکتی پرسشنامه دوم (که همان ۱۶۹ مؤلفه بود) همراه با نمرات کسب شده به خبرگان ارائه گردید این مهم به خیره کمک کرد تا تفاوت نظرات خودش را با جمع متوجه شود و در صورت نیاز نظر خود را تعدیل نماید. نهایتاً بعد از اعمال آزمون کرامر، اجماع نظر خبرگان بررسی گردید و مؤلفه‌هایی که از دید ذینفعان حائز اهمیت است شناسایی شد و این مؤلفه‌ها به عنوان الگویی برای افشاء پایداری شرکتی در نظر گرفت.

در ادامه مؤلفه‌های مربوط به بخش‌های پایداری شرکتی در قسمت یافته‌های فرضیه اول ارائه می‌گردد اما پس از آنکه بر اساس توضیحات بالا به الگویی بابت افشاء پایداری شرکتی دست یافتیم عملکرد افشاء ارقام اطلاعاتی پایداری را به این شکل محاسبه می‌کنیم که اگر شرکت مؤلفه مورد نظر را افشاء کرده باشد امتیاز ۱ و در غیر اینصورت امتیاز ۰ داده می‌شود. مدل افشاء غیر وزنی برای محاسبه امتیاز افشاء هر شرکت بر اساس پژوهش‌های مهدوی و همکاران (۱۳۹۴) و صالح و همکاران (۲۰۱۰) به صورت رابطه ۶ بیان می‌شود.

$$\text{Docs} = \sum_{j=1}^n \frac{D_j}{n} \quad (۶)$$

Docs = امتیاز افشاء یک شرکت

Dj = مجموع ارزش تعداد ارقام افشاء شده یک شرکت

n = حداکثر امتیازی که یک شرکت می‌توانست کسب کند (۸۰ مؤلفه طبق نتایج آزمون فرضیه اول) متغیر مستقل در این پژوهش عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت می‌باشد که به شرح زیر اندازه‌گیری می‌شود:

حضور شرکت در صنعت حساس: برای عضویت شرکت در صنعت از دو گروه صنایع که از دید محیط‌زیست و مسائل اجتماعی دارای حساسیت بالایی هستند و صنایعی که این ویژگی ندارند (یا کمتر دارند) استفاده شده است. شرکت‌های حساس شرکت‌هایی هستند که مواد اولیه آنها به طور مستقیم از منابع طبیعی استخراج می‌شود؛ مانند شرکت‌هایی که در صنایع شیمیایی، پتروشیمی،

فلزات، معادن، اکتشاف نفت، کاغذ و نفت خام حضور دارند (مهدوی و همکاران، ۱۳۹۴، گاتری و همکاران ۲۰۰۸، جونز، ۲۰۱۱). در پژوهش حاضر شرکت‌های نمونه که در صنایع استخراج معادن، نفت، فلزات، پتروشیمی و شیمیایی، چوب، کاغذ و کارتن بودند به عنوان شرکت‌های موجود در صنایع حساس (متغیر مصنوعی یک) در نظر گرفته شدند و مابقی شرکت‌های نمونه که جزء این صنایع نبودند به عنوان شرکت‌های موجود در صنایع غیر حساس (متغیر مصنوعی صفر) طبقه‌بندی شدند.

مکان شرکت: متغیر ساختگی است که اگر شرکت در منطقه توسعه‌یافته اقتصادی باشند از متغیر مصنوعی ۱ (یک) و در غیر این صورت از متغیر مصنوعی ۰ (صفر) استفاده می‌شود به طور کلی ویژگی‌های مناطق توسعه‌یافته اقتصادی شامل سرمایه فیزیکی و انسانی، شبکه‌های ارتباطی، باز بودن اقتصاد، ساختار صنعتی، نرخ رشد جمعیت می‌باشد (ژانگ، ۲۰۱۷). در این تحقیق شرکت‌هایی که به صورت رسمی در منطقه جغرافیایی کلان‌شهرها فعالیت می‌کنند به عنوان شرکت‌های توسعه‌یافته اقتصادی در نظر گرفته شده‌اند.

عمر شرکت: سن شرکت می‌باشد که برای اندازه‌گیری آن از لگاریتم سال‌هایی که شرکت در بورس اوراق بهادار پذیرفته شده، استفاده می‌شود.

در ادامه متغیرهای کنترلی مرتبط با پایداری شرکتی از جنبه عمومی، اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی به شرح زیر می‌باشد:

اندازه شرکت: برای اندازه‌گیری این متغیر از لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌ها استفاده می‌شود.

اهرم مالی: برای اندازه‌گیری این متغیر از نسبت بدهی‌های بلندمدت به کل دارایی‌ها استفاده می‌شود. لازم به ذکر است که واحدهای اقتصادی از جانب بدهی‌های بلندمدت بیشتر تحت فشار هستند زیرا این بدهی‌ها غالباً نشأت گرفته از حساب‌های پرداختی تجاری و غیرتجاری می‌باشند و زمان پرداخت آنها نیز به تأخیر افتاده است لذا برای واحد اقتصادی هزینه مالی (سود تأخیر یا جریمه عدم بازپرداخت) زیادی به همراه خواهد داشت.

نقدینگی: جمع دارایی‌های نقد و شبه نقد/ جمع دارایی‌ها

قابلیت سودآوری: با توجه به پژوهش اصولیان و همکاران (۱۳۹۵)، برای اندازه‌گیری قابلیت سودآوری از تغییرات سود خالص نسبت به سال قبل استفاده می‌شود.

۵- یافته‌های پژوهش

۵-۱- نتایج آزمون فرضیه اول

برای استفاده از نظر خبرگان در روش دلفی، از ترکیب گروه خبرگان شامل اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها استفاده شده است. به طور کلی بررسی داده‌های جمعیت شناختی نشان داد که تمامی خبرگان منتخب دارای مدرک تحصیلی دکترا بوده‌اند؛ و میانگین تجربه کاری آنها ۱۷/۵ سال و میانگین سنی آنها ۴۳/۵ سال بوده همچنین از لحاظ جنسیت ۴۲/۸۵ درصد خبرگان زن و ۵۷/۱۵ درصد مرد بوده‌اند. در این مقاله از فراوانی درصدی برای اجماع نظر خبرگان استفاده شده طبق تحقیق چانگ و لین^{۳۳} (۲۰۰۲) غالباً برای اجماع، از فراوانی درصدی در زمانی که درصد مشخصی از آراء در محدوده خاصی قرار می‌گیرد استفاده می‌شود.

طبق پاسخ خبرگان در مرحله دلفی از مجموع ۱۶۹ مؤلفه مورد بررسی، ۸۰ مؤلفه برای الگوی پایداری شرکتی بسیار ضروری و ضروری (بیش از ۵۰٪) تشخیص داده شده است. در ادامه از ضریب کندال برای تعیین میزان اجماع نظر میان اعضای پاسخ‌دهندگان استفاده گردیده که مقادیر آن در جدول زیر قابل مشاهده است:

جدول ۱: نتایج آزمون ضریب کندال برای بررسی میزان اجماع حاصل از نظر پاسخ‌دهندگان

تعداد	۲۸
ضریب کندال	۰/۸۰۳
ضریب خی دو	۳۷۷۶/۴۸۲
درجه آزادی	۱۶۸
بازه اطمینان	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

از آنجایی که مرحله دلفی برای دو بار تکرار شد در دور دوم توافق بین خبرگان حاصل شد (ضریب کندال=۰/۸۰۳) این میزان نشان‌دهنده سطح اجماع بالا در نظرات میان پاسخ‌دهندگان جهت تعیین ضرورت مؤلفه‌های پایداری شرکتی است. لذا با توجه به اینکه در فرضیه اول این مورد مطرح گردیده بود که "گزارشگری مؤلفه‌های عمومی، اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی در الگوی پایداری شرکتی مبتنی بر انتظارات ذینفعان ضروری است" بر همین اساس می‌توان با استفاده از آزمون صورت گرفته در جدول (۱) و مؤلفه‌های نهایی پایداری شرکتی، نتیجه این فرضیه را مشخص کرد. لازم به ذکر است که در ادامه برای آزمون فرضیات فرعی دوم از مؤلفه‌های مورد توافق در الگوی پایداری شرکتی به عنوان چک لیست افشاء پایداری شرکتی استفاده می‌شود. طبق

موارد مذکور مؤلفه‌ها به دو گروه طبقه‌بندی شدند گروه اول (ورودی) در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت، پرسشنامه‌ای طراحی و در بین گروه خبرگان توزیع گردید و در گروه دوم (خروجی) با استفاده از نظر پاسخ‌دهندگان مؤلفه‌های نهایی پایداری شرکتی مشخص گردید که نتایج آن به شرح زیر است.

افشاء بخش‌ها و مؤلفه‌های پایداری شرکتی از جنبه‌های عمومی شامل موارد زیر است:

افشاء مؤلفه‌های مرتبط با نمایه سازمان: ۱- نام سازمان ۲- فعالیت‌ها، برندها، محصولات و خدمات ۳- موقعیت جغرافیایی مرکز اصلی سازمان ۴- موقعیت جغرافیایی محل عملیات ۵- مالکیت و ساختار قانونی ۶- بازارهای ارائه محصول و خدمات ۷- اندازه سازمان ۸- مشخصات مربوط به کارمندان و سایر کارگران ۹- زنجیره تأمین ۱۰- تغییرات قابل توجه در سازمان و زنجیره تأمین ۱۱- عضویت در انجمن‌ها

افشاء مؤلفه‌های مرتبط با استراتژی سازمان: ۱۲- بیانیه تصمیم‌گیرنده ارشد سازمان ۱۳- تأثیرات

اصلی، تهدیدات و فرصت‌ها ۱۴- ارزش‌ها، اصول، معیارها و هنجارهای رفتاری

افشاء مؤلفه‌های مرتبط با حاکمیت شرکتی: ۱۵- ساختار حاکمیت شرکتی ۱۶- مراجع اختیارات در مباحث اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی ۱۷- مسئولیت در سطح اجرایی برای موضوعات اقتصادی، محیط زیست و اجتماعی ۱۸- تضاد منافع ۱۹- نقش بالاترین نهاد حاکمیتی در تعیین هدف، ارزش‌ها و استراتژی ۲۰- سیاست‌های پاداش

افشاء مؤلفه‌های مرتبط با مشارکت ذینفعان سازمان: ۲۱- لیست گروه‌های ذینفع ۲۲- شناسایی و

انتخاب ذینفعان ۲۳- رویکرد مشارکت با ذینفعان ۲۴- موضوعات کلیدی و نگرانی‌های مطرح شده

افشاء مؤلفه‌های مرتبط با محتوای گزارش پایداری سازمان: ۲۵- تعیین محتوای افشاء و تفکیک

موضوعات ۲۶- لیست موضوعات مادی ۲۷- دوره گزارش ۲۸- تاریخ آخرین گزارش ۲۹- چرخه

گزارش ۳۰- مرجع پاسخگویی در خصوص سؤالات عطف به گزارش

افشاء مؤلفه‌های مرتبط با هیئت‌مدیره سازمان: ۳۱- اقدام هیئت‌مدیره در خصوص مستندسازی و

استقرار سازوکارهای اثربخش حاکمیت شرکتی ۳۲- مشخصات اعضای هیئت‌مدیره ۳۳- تعداد

اعضاء هیئت‌مدیره ۳۴- تعداد اعضاء موظف و غیر موظف هیئت‌مدیره ۳۵- تعداد اعضاء مستقل

هیئت‌مدیره ۳۶- تعداد اعضاء غیر موظف دارای تحصیلات مالی و تجربه مرتبط ۳۷- اقدام

هیئت‌مدیره در خصوص اتخاذ رویه‌های مناسب در چهارچوب قوانین، مقررات و رعایت یکسان

حقوق کلیه سهامداران ۳۸- اقدام هیئت‌مدیره در خصوص تأیید و اجرای معاملات با اشخاص

وابسته و حصول اطمینان معقول از کنترل مناسب تضاد منافع و حفاظت از منافع شرکت و

سهامداران ۳۹- اقدامات هیئت‌مدیره در خصوص استقرار سازوکارهای کنترل داخلی اثربخش ۴۰-

اقدام هیئت‌مدیره در خصوص بررسی حداقل سالانه سیستم کنترل‌های داخلی ۴۱- اقدام هیئت‌مدیره در خصوص تدوین و اطلاع‌رسانی سازوکار مناسب جهت جمع‌آوری و رسیدگی به گزارش‌های مربوط به نقض قوانین و مقررات و نارسایی‌های شرکت ۴۲- اقدام هیئت‌مدیره در خصوص تشکیل و نظارت بر عملکرد کمیته حسابرسی و انتصابات تحت نظر هیئت‌مدیره ۴۳- اقدام هیئت‌مدیره در خصوص استقرار فرآیند ارزیابی سالانه اثربخشی هیئت‌مدیره ۴۴- تشکیل جلسات هیئت‌مدیره

افشاء مؤلفه‌های مرتبط با پاسخگویی و افشای اطلاعات: ۴۵- اطلاعات با اهمیت ۴۶- افشاء اطلاعات لازم در زمینه مسائل مالی، اقتصادی، محیطی و اجتماعی ۴۷- ارزیابی میزان تحقق برنامه‌های راهبردی و اقدامات انجام شده در رابطه با رعایت اصول حاکمیت شرکتی
افشاء سایر مؤلفه‌های مرتبط با جنبه‌های عمومی: ۴۸- افشاء مؤلفه‌های مرتبط با موضوعات مادی سازمان ۴۹- افشاء رویکرد مدیریت و مؤلفه‌های آن در سازمان ۵۰- افشاء ارزیابی رویکرد مدیریت سازمان

افشاء بخش‌ها و مؤلفه‌های پایداری شرکتی از جنبه‌های اقتصادی شامل موارد زیر است: ۵۱- افشاء ارزش افزوده اقتصادی مستقیم تولید و توزیع شده ۵۲- سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی و خدمات پشتیبانی ۵۳- تأثیرات اقتصادی غیرمستقیم قابل توجه ۵۴- نسبت هزینه‌های تأمین‌کنندگان محلی ۵۵- ارزیابی عملیات مرتبط با خطر فساد

افشاء بخش‌ها و مؤلفه‌های پایداری شرکتی از جنبه‌های زیست‌محیطی شامل موارد زیر است: ۵۶- میزان مواد مورد نیاز بر اساس وزن و حجم ۵۷- استفاده از مواد بازیافتی به‌عنوان مواد وارده به چرخه تولید ۵۸- کل مصرف سوخت سازمان از منابع تجدید پذیر و غیر تجدید پذیر ۵۹- میزان مصرف انرژی ۶۰- شدت انرژی ۶۱- میزان کاهش در مصرف انرژی ۶۲- میزان کاهش در انواع انرژی ۶۳- برداشت آب از منابع ۶۴- تأثیرپذیری منابع آب از برداشت آب ۶۵- بازیافت آب و استفاده مجدد ۶۶- تولید گازهای گلخانه‌ای مستقیم ۶۷- ضایعات بر اساس نوع و روش دفع ۶۸- عدم انطباق با قوانین و مقررات زیست‌محیطی ۶۹- فعالیت‌های انجام شده در خصوص ایجاد و توسعه کمیته‌های تخصصی راهبردی و نظارتی زیست‌محیطی ۷۰- پیاده‌سازی و رعایت استانداردهای زیست‌محیطی داخلی و بین‌المللی ۷۱- عملیات اجرا شده در خصوص مدیریت تأثیرات بر منابع طبیعی ۷۲- هرگونه عملیات مرتبط با مدیریت بهینه‌سازی استفاده از منابع طبیعی ۷۳- فعالیت‌های مرتبط با فرهنگ‌سازی و آموزش‌های لازم در خصوص محیط‌زیست ۷۴- فعالیت‌های مرتبط در خصوص تحقیق و توسعه جهت ایجاد نوآوری در شیوه‌های تولید محصولات

منطبق با محیط‌زیست ۷۵- میزان صرفه‌جویی و سوددهی در استفاده از منابع طبیعی مرتبط با فعالیت سازمان
 افشاء بخش‌ها و مؤلفه‌های پایداری شرکتی از جنبه‌های اجتماعی شامل موارد زیر است: ۷۶-
 مزایای ارائه شده به کارمندان تمام‌وقت که برای کارمندان موقت یا پاره‌وقت ارائه نمی‌شود ۷۷-
 مرخصی والدین ۷۸- کمیته رسمی مشترک مدیریت بهداشت و ایمنی کارگران ۷۹- میانگین
 ساعت آموزش در سال به ازای هر کارمند ۸۰- حوادث عدم رعایت بهداشت و تأثیرات ایمنی
 محصولات و خدمات.

۵-۲- نتایج آمار توصیفی و نرمالینه فرضیه دوم

ابتدا برای آزمون فرضیه دوم آمار توصیفی متغیرهای تحقیق به شرح زیر ارائه می‌گردد:

جدول ۲: آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

متغیر	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار	چولگی	کشدگی
میانگین شاخص کل افشاء پایداری شرکتی (CSD)	۰/۱۶۵	۰/۱۶۲	۰/۵۸۷	۰/۰۶۲	۰/۰۵۱	۰/۳۴۸	۲/۷۸۲
میانگین شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه عمومی (CGco)	۰/۲۰۴	۰/۲۰۰	۰/۵۶۰	۰/۰۸۰	۰/۰۵۵	۰/۲۵۸	۲/۲۵۶
میانگین شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه اقتصادی (CEco)	۰/۲۰۷	۰/۲۰۰	۰/۶۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۵۵	۰/۵۷۲	۳/۱۶۱
میانگین شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه محیطی (CEnv)	۰/۰۸۴	۰/۰۵۰	۰/۵۵۰	۰/۰۰۰	۰/۰۸۵	۰/۳۴۰	۲/۶۵۳
میانگین شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه اجتماعی (CSoc)	۰/۰۵۵	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۱۵۵	۰/۳۰۰	۴/۰۴۹
عمر شرکت (AGE)	۳/۵۰۷	۳/۶۳۷	۴/۱۴۳	۱/۰۹۸	۰/۴۶۹	-۱/۲۰۴	۴/۸۹۹
اندازه شرکت (SIZE)	۱۴/۶۶۴	۱۴/۳۴۰	۱۹/۷۷۳	۱۰/۱۶۶	۱/۷۷۶	۰/۴۵۱	۲/۸۲۳
اهرم مالی (LEV)	۰/۰۷۴	۰/۰۴۱	۰/۸۳۷	۰/۰۰۰	۰/۰۹۵	۳/۰۵۱	۱۶/۳۱۸
نقدینگی (LIQ)	۰/۰۷۰	۰/۰۳۹	۰/۵۴۴	۰/۰۰۰	۰/۰۸۵	۲/۵۱۹	۱۰/۲۱۳
سودآوری (Profit)	۰/۱۹۳	۰/۱۰۶	۲/۶۲۸	-۲/۶۱۹	۱/۲۰۰	-۰/۰۲۱	۳/۴۱۹

منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۳: آمار توصیفی فراوانی متغیرهای تحقیق

مکان شرکت (AREA)	سال - شرکت‌های در منطقه توسعه‌یافته اقتصادی: ۵۹۲ سال - شرکت‌های فاقد منطقه توسعه‌یافته اقتصادی: ۳۴۴
حساسیت شرکت در صنعت (INDUS)	سال - شرکت‌های با حساسیت شرکت در صنعت: ۴۲۵ سال - شرکت‌های فاقد حساسیت شرکت در صنعت: ۵۱۱

منبع: یافته‌های پژوهشگر

تحلیل توصیفی در دو حوزه متغیرهای کمی و کیفی در جداول بالا ارائه گردیده که متغیرهای کیفی آن نشان می‌دهد سال - شرکت‌های در منطقه توسعه‌یافته اقتصادی: ۵۹۲ مشاهده و فاقد منطقه توسعه‌یافته اقتصادی ۳۴۴ مشاهده می‌باشد همچنین سال - شرکت‌های با حساسیت شرکت در صنعت ۴۲۵ مشاهده و فاقد حساسیت شرکت در صنعت ۵۱۱ مشاهده می‌باشد در مورد ضریب چولگی منفی برخی از متغیرها نیز می‌توان گفت که این موضوع حاکی از وجود چوله به راست و تمایل این متغیرها به مقادیر کوچکتر است، همچنین مثبت بودن ضرایب کشیدگی، حکایت از این مطلب دارد که از توزیع نرمال بلندتر بوده و داده‌ها حول میانگین متمرکز شده است. در ادامه یکی از مهم‌ترین فرضیه‌های رگرسیونی، نرمال بودن توزیع متغیرهای وابسته می‌باشد که می‌توان بر اساس آن، اعتبار مدل را بررسی کرد. نتایج آزمون نرمال بودن به شرح جدول ۴ می‌باشد.

جدول ۴: نتایج بررسی نرمال بودن توزیع متغیر وابسته

متغیرهای وابسته تحقیق	آماره JB	سطح معناداری
میانگین شاخص کل افشاء پایداری شرکتی (CSD)	۷/۰۵۰	۰/۱۲۵
میانگین شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه عمومی (CGco)	۶/۳۹۵	۰/۱۳۲
میانگین شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه اقتصادی (CEco)	۹/۸۹۰	۰/۰۹۵
میانگین شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه محیطی (CEnv)	۶/۹۵۸	۰/۱۲۸
میانگین شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه اجتماعی (CSoc)	۸/۰۵۰	۰/۱۰۲

منبع: یافته‌های پژوهشگر

مقادیر سطح معنی‌داری آزمون جاکوبرا برای متغیرهای وابسته بالاتر از ۰/۰۵ می‌باشد بنابراین فرضیه H_0 مبنی بر نرمال بودن توزیع این متغیرها پذیرفته می‌شود و گویای آن است که متغیرهای وابسته تحقیق دارای توزیع نرمال می‌باشد.

۵-۳- نتایج آمار استنباطی و برآورد مدل‌های فرعی فرضیه اصلی دوم

برای آزمون فرضیات ابتدا آزمون‌های پیش فرض و در نهایت یافته‌های تحقیق به تفکیک هر یک از فرضیه‌ها به شرح زیر ارائه می‌گردد.

جدول ۵: نتایج آزمون‌های پیش فرض قبل از برآورد مدل‌های رگرسیون

فرضیه‌های تحقیق	نتایج آماره چاو		نتایج آماره هاسمن		نتایج آماره اف وایت		نتایج آماره گادفری	
	سطح معناداری	مقدار آماره	سطح معناداری	مقدار آماره	سطح معناداری	مقدار آماره	سطح معناداری	مقدار آماره
فرضیه ۱-۲	Prob. ۰/۰۰۰	۱۲/۵۱۸	Prob. ۰/۰۰۰	۱۶۵/۸۸۱	Prob. ۰/۰۱۶	۱/۶۱۰	Prob. ۰/۱۱۵	۳/۰۹۵
فرضیه ۲-۲	Prob. ۰/۰۰۰	۱۲/۵۸۵	Prob. ۰/۰۰۰	۲۱۲/۱۱۵	Prob. ۰/۰۰۱	۲/۳۲۲	Prob. ۰/۱۸۷	۲/۴۲۸
فرضیه ۳-۲	Prob. ۰/۰۰۰	۲۰/۷۶۹	Prob. ۰/۰۰۰	۴۵/۹۹۰	Prob. ۰/۰۰۰	۲/۹۰۷	Prob. ۰/۳۲۰	۱/۴۳۶
فرضیه ۴-۲	Prob. ۰/۰۰۰	۲۶/۲۸۲	Prob. ۰/۰۰۰	۳۴/۷۷۴	Prob. ۰/۰۰۰	۵/۲۱۲	Prob. ۰/۲۲۲	۲/۱۰۴
فرضیه ۵-۲	Prob. ۰/۰۰۰	۹/۲۰۴	Prob. ۰/۰۰۰	۵۵/۰۱۶	Prob. ۰/۰۰۰	۷/۸۳۱	Prob. ۰/۰۸۷	۳/۴۱۹

منبع: یافته‌های پژوهشگر

به طور کلی نتایج آزمون‌های پیش فرض قبل از برآورد مدل‌های رگرسیون نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری آماره چاو یا F-limer کمتر از سطح خطای مورد پذیرش (۵ درصد) بوده، بنابراین روش داده‌های پانل نسبت به روش داده‌های پولد ارجحیت دارد در مرحله بعد سطح معنی‌داری آماره H-hausman کمتر از سطح خطای مورد پذیرش (۵ درصد) بوده، بنابراین روش رگرسیون با اثرات ثابت نسبت به روش رگرسیون با اثرات تصادفی ارجحیت دارد در ادامه سطح معنی‌داری آماره White کمتر از سطح خطای مورد پذیرش است که این موضوع بیانگر این است رگرسیون دارای ناهمسانی واریانس می‌باشد. بر همین اساس اقدام به رفع مشکل ناهمسانی واریانس به روش حداقل مجذورات تعدیل شده می‌شود و نهایتاً با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آماره Godfrey بیشتر از سطح خطای مورد پذیرش است لذا رگرسیون دارای مشکل خودهمبستگی سریالی نمی‌باشد. در ادامه آزمون همخطی میان متغیرهای تحقیق بر اساس آماره VIF (عامل تورم واریانس) ارائه گردیده در این آزمون مقدار VIF برای تمامی متغیرها از ۵ کوچکتر بوده و بیانگر این است که میان متغیرهای پژوهش مشکل همخطی شدید وجود ندارد.

جدول ۶: نتایج آماره VIF برای مدل‌های فرعی فرضیه اصلی دوم

نام و نماد متغیرهای مستقل و کنترلی به تفکیک متغیرهای وابسته	شاخص کل افشاء پایداری شرکتی (CSD)	شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه عمومی (CGeo)	شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه اقتصادی (CEco)	شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه محیطی (CEnv)	شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه اجتماعی (CSoc)
حساسیت شرکت در صنعت (INDUS)	۱/۱۵۲	۱/۱۳۲	۱/۱۵۲	۱/۱۳۲	۱/۱۳۷
مکان شرکت (AREA)	۱/۰۴۱	۱/۰۳۸	۱/۰۴۱	۱/۰۳۸	۱/۰۴۱
عمر شرکت (AGE)	۱/۰۶۸	۱/۰۵۶	۱/۰۶۸	۱/۰۵۶	۱/۰۶۰
اندازه شرکت (SIZE)	۱/۰۸۵	۱/۰۸۰	۱/۰۸۵	۱/۰۸۰	۱/۰۸۴
اهرم مالی (LEV)	۱/۰۳۷	۱/۰۲۲	۱/۰۳۷	۱/۰۲۲	۱/۰۲۷
نقدینگی (LIQ)	۱/۰۵۹	-	۱/۰۵۹	-	-
سودآوری (Profit)	۱/۰۳۱	-	۱/۰۳۱	-	۱/۰۲۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

نهایتاً نتایج آزمون برآورد مدل‌های فرعی برای فرضیه اصلی دوم به شرح زیر می‌باشد:

جدول ۷: نتایج برآورد مدل‌های فرعی برای فرضیه اصلی دوم

نام و نماد متغیرهای مستقل و کنترلی	شاخص کل افشاء پایداری شرکتی (CSD)		شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه عمومی (CGeo)		شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه اقتصادی (CEco)		شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه محیطی (CEnv)		شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه اجتماعی (CSoc)	
	ضریب	سطح معنی‌داری	ضریب	سطح معنی‌داری	ضریب	سطح معنی‌داری	ضریب	سطح معنی‌داری	ضریب	سطح معنی‌داری
حساسیت شرکت در صنعت (INDUS)	۰/۰۲۲	۰/۰۰۸	۰/۰۱۶	۰/۱۷۸	۰/۰۰۶	۰/۰۰۳	۰/۰۱۱	۰/۰۰۸	۰/۰۶۹	۰/۰۰۹
مکان شرکت (AREA)	۰/۰۰۲	۰/۷۹۹	۰/۰۱۳	۰/۱۷۱	۰/۰۰۴	۰/۱۶۸	۰/۰۱۶	۰/۲۹۴	۰/۰۴۳	۰/۰۲۳
عمر شرکت (AGE)	۰/۱۷۴	۰/۰۰۰	۰/۲۰۲	۰/۰۰۰	۰/۰۴۸	۰/۰۰۰	۰/۰۹۸	۰/۰۰۰	۰/۳۳۱	۰/۰۰۰
اندازه شرکت (SIZE)	۰/۰۰۹	۰/۰۰۶	۰/۱۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۶	۰/۰۱۱	۰/۰۰۶	۰/۰۲۴	۰/۰۲۱	۰/۰۰۸
اهرم مالی (LEV)	-۰/۰۰۹	۰/۴۹۱	-۰/۰۲۱	۰/۰۲۸	۰/۰۱۴	۰/۱۶۰	-۰/۰۲۰	۰/۲۶۶	۰/۰۳۹	۰/۲۹۲
نقدینگی (LIQ)	-۰/۰۲۶	۰/۰۲۴	-	-	-۰/۰۰۹	۰/۵۳۳	-	-	-	-
سودآوری (Profit)	۰/۰۰۲	۰/۰۳۰	-	-	۰/۰۰۰	۰/۴۶۵	-	-	-۰/۰۰۲	۰/۳۵۹
مقدار ثابت	-۰/۵۸۰	۰/۰۰۰	-۰/۷۲۱	۰/۰۰۰	۰/۰۳۲	۰/۱۳۵	-۰/۱۸۲	۰/۰۰۰	-۱/۴۶۳	۰/۰۰۰
آماره F	۱۶/۸۱۵	۱۴/۲۲۹	۲۰/۹۶۸	۳۱/۲۲۵	۱۳/۸۰۸					

نام و نماد متغیرهای مستقل و کنترلی	شاخص کل افشاء پایداری شرکتی (CSD)		شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه عمومی (CGeo)		شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه اقتصادی (CEco)		شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه محیطی (CEnv)		شاخص افشاء پایداری شرکتی از جنبه اجتماعی (CSoc)	
	ضریب رگرسیون	سطح معنی‌داری	ضریب رگرسیون	سطح معنی‌داری	ضریب رگرسیون	سطح معنی‌داری	ضریب رگرسیون	سطح معنی‌داری	ضریب رگرسیون	سطح معنی‌داری
(سطح معنی‌داری)	(۰/۰۰۰)		(۰/۰۰۰)		(۰/۰۰۰)		(۰/۰۰۰)		(۰/۰۰۰)	
آماره دوربین واتسون	۱/۸۷۳		۱/۸۱۸		۱/۸۷۳		۱/۸۱۴		۱/۸۷۶	
(ضریب تعیین)	۰/۷۱۸		۰/۶۷۸		۰/۷۶۰		۰/۸۲۲		۰/۶۷۴	
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۷۵		۰/۶۳۱		۰/۷۲۴		۰/۷۹۶		۰/۶۲۵	

منبع: یافته‌های پژوهشگر

بر اساس نتایج آزمون مدل‌های فرعی آماره F (۰/۰۰۰) دارای سطح معناداری زیر (۵ درصد) می‌باشد، بنابراین رگرسیون قدرت تبیین دارد. ضریب تعیین مدل‌ها نیز گویای آن است که به ترتیب ۷۱/۸ درصد، ۶۷/۸ درصد، ۷۶ درصد، ۸۲/۲ درصد و ۶۷/۴ درصد از تغییرات متغیرهای شاخص کل افشاء پایداری شرکتی، افشاء پایداری شرکتی از جنبه عمومی، افشاء پایداری شرکتی از جنبه اقتصادی، افشاء پایداری شرکتی از جنبه محیطی و افشاء پایداری شرکتی از جنبه اجتماعی توسط متغیرهای وارد شده در مدل تبیین می‌شود. همچنین با توجه به این که مقدار آماره دوربین واتسون مدل مابین ۱/۵ و ۲/۵ (۱/۸۷۳، ۱/۸۱۸، ۱/۸۷۳، ۱/۸۱۴ و ۱/۸۷۶) است لذا می‌توان گفت در مدل، مشکل خودهمبستگی باقیمانده‌ها وجود ندارد.

در مرحله بعد با توجه به سطح معناداری حساسیت شرکت در صنعت لذا این متغیر بر شاخص کل افشاء پایداری شرکتی، افشاء از جنبه اقتصادی، محیطی و اجتماعی تأثیر مستقیم دارد اما با توجه به بالا بودن سطح معناداری (بالای ۵ درصد) متغیر حساسیت شرکت در صنعت بر افشاء پایداری از جنبه عمومی تأثیر معناداری ندارد. در ادامه با توجه به سطح معناداری مکان شرکت لذا این متغیر بر افشاء پایداری شرکتی از جنبه اجتماعی تأثیر مستقیم دارد اما بر شاخص کل افشاء پایداری شرکتی، افشاء از جنبه عمومی، اقتصادی و محیطی تأثیر معناداری ندارد. نهایتاً متغیر عمر شرکت نیز بر شاخص کل، افشاء از جنبه عمومی، اقتصادی، محیطی و اجتماعی پایداری شرکتی تأثیر مستقیم دارد. از متغیرهای کنترلی نیز اندازه شرکت و سودآوری تأثیر مستقیم و نقدپنگی

تأثیر منفی بر شاخص کل افشاء پایداری شرکتی دارد همچنین اندازه شرکت تأثیر مستقیم و اهرم مالی تأثیر منفی بر افشاء پایداری از جنبه عمومی دارد.

۶- بحث و نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر نارضایتی ذینفعان، از گزارشگری مالی الزامی شرکت‌ها، منجر به افزایش تقاضا جهت تهیه اطلاعات جامع در مورد راهبردهای بلندمدت شرکت‌ها شده است. این نارضایتی، مورد توجه انجمن‌های علمی، مقامات قانونی و حرفه‌ای سراسر جهان نیز قرار گرفته است (بواسو و کامار، ۲۰۰۷). تا اینکه اقدام به ارائه مؤلفه‌های در قالب چک لیستی بابت افشاء فعالیت‌های پایداری شرکتی شده است. در این راستا طبق تحقیق کریستندال و بونتیس (۲۰۰۷) راهبرد افشاء اطلاعات نقش مهمی در کاهش عدم تقارن اطلاعات بین مدیران و ذینفعان ایفاء می‌کند و می‌تواند سطح اعتماد آنها را بالا ببرد. در کشور ایران نیز به نظر می‌رسد گسترش مالکیت عمومی به عنوان روشی برای توزیع عادلانه‌تر ثروت در سیاست‌های اقتصادی مدنظر قرار گرفته است. لذا انتظار می‌رود در آینده، درصد زیادی از مردم سهامدار شرکت‌های سهامی بزرگی باشند که در مدیریت آن نقش چندانی ندارند. اگر چه در قانون بازار اوراق بهادار تمهیدات مناسبی برای حمایت از سرمایه‌گذاران اندیشیده و زمینه برخورد جدی با تخلفات را فراهم آورده است. با این وجود تلاش برای ارتقاء سلامت بازار سرمایه و جلب و حفظ اعتماد سرمایه‌گذاران، پیشگیری و کاهش تخلفات، مستلزم افشاء اطلاعات در زمینه‌های مختلف از جمله جنبه‌های مختلف پایداری شرکتی می‌باشد. در همین راستا این تحقیق اقدام به ارائه گزارشگری مؤلفه‌های عمومی، اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی در الگوی پایداری شرکتی مبتنی بر انتظارات ذینفعان کرده است که بر اساس نتایج تحقیق طبق پاسخ خبرگان از مجموع ۱۶۹ مؤلفه مورد بررسی، ۸۰ مؤلفه برای الگوی پایداری شرکتی بسیار ضروری و ضروری تشخیص داده شده است. به طور کلی در رابطه با این فرضیه پیشنهاد می‌شود مراجع ذیصلاح برای ارائه چارچوبی بابت افشاء پایداری شرکتی از نتایج این تحقیق استفاده نمایند.

در مرحله بعد اقدام به آزمون فرضیات مرتبط با تئوری مشروعیت و پایداری شرکتی شده است که نتایج آن بیانگر این است حساسیت شرکت در صنعت بر شاخص کل افشاء پایداری شرکتی، افشاء از جنبه اقتصادی، محیطی و اجتماعی تأثیر مستقیم دارد اما بر افشاء پایداری از جنبه عمومی تأثیر معناداری ندارد. همانطور که انتظار می‌رفت، صنایع حساس زیست‌محیطی اطلاعات اقتصادی، محیطی و اجتماعی بیشتری نسبت به صنایع غیر حساس افشاء کردند. به عبارتی، شرکت‌های فعال در صنایع حساس از افشای اطلاعات پایداری شرکتی از جنبه‌های مذکور، به

عنوان ابزار کسب مشروعیت بهره می‌برند. شاید دلیل این امر این باشد که شرکت‌های ایرانی با فشارها و الزامات قانونی زیادی برای رعایت مسائل زیست‌محیطی و افشای اطلاعات پایداری شرکتی مواجه هستند. یافته‌ها موافق با نتایج پژوهش جونز (۲۰۱۱) و مغایر با پژوهش‌های آدامز و همکاران (۱۹۹۸)، حنیفا و کوکی (۲۰۰۵) و حسین و همکاران (۲۰۰۶) می‌باشد. در ادامه مکان شرکت بر افشای پایداری شرکتی از جنبه اجتماعی تأثیر مستقیم دارد اما بر شاخص کل افشای پایداری شرکتی، افشای از جنبه عمومی، اقتصادی و محیطی تأثیر معناداری ندارد. به طور کلی انتظار می‌رفت شرکت‌هایی که در نواحی توسعه‌یافته اقتصادی قرار دارند در تمامی جنبه‌های پایداری شرکتی اقدام به افشای اطلاعات نمایند؛ اما با توجه به اینکه شرکت‌های در نواحی پیشرفته در معرض موشکافی بیشتری به وسیله گروه‌های مختلف جامعه هستند بنابراین از سوی جامعه، تحت فشار بیشتری برای افشای اطلاعات از جنبه اجتماعی به منظور مشروعیت بخشیدن به فعالیت‌های خود هستند یافته‌ها با پژوهش‌های حنیفا و کوک (۲۰۱۵) و ابدور (۲۰۱۱) موافق و با پژوهش‌های لینگ (۲۰۰۹) و یانگ (۲۰۱۱) مغایر است. نهایتاً متغیر عمر شرکت نیز بر شاخص کل و تمامی جنبه‌های پایداری شرکتی تأثیر مستقیم دارد. همانطور که انتظار می‌رفت شرکت‌های قدیمی‌تر اقدام به افشای اطلاعات پایداری شرکتی بیشتری می‌کنند به طور کلی شرکت‌های با عمر طولانی‌تر موجودیت اجتماعی قابل ملاحظه‌ای دارند این شرکت‌ها معمولاً تجارب و تاریخچه‌های طولانی دارند در نتیجه این مهم می‌تواند مسئولیت اجتماعی اشتغال این سازمان‌ها را ممکن ساخته و مشروعیت آنها را افزایش دهد یافته‌ها با پژوهش‌های یانگ (۲۰۰۹) و یان (۲۰۰۷) موافق است. به طور کلی در رابطه با نتایج فرضیات عوامل مرتبط با تئوری مشروعیت و پایداری شرکتی به سازمان بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌گردد، با استفاده از معیارها و مدل‌های شناخته شده معیاری جهت رتبه‌بندی سطح افشای گزارش پایداری شرکت‌های فعال در بازار سرمایه ارائه نماید، زیرا این شاخص می‌تواند محتوای اطلاعاتی برای بازار سرمایه داشته باشد؛ و در صورت عدم افشای سطح قابل قبول پایداری شرکتی، از ابزارهای قانونی برای وادار کردن شرکت‌ها استفاده نمایند. به طور کلی یافته‌های پژوهش می‌تواند مورد استفاده سهامداران، ذینفعان و همچنین نهادهای ذی‌ربط و تدوین‌کنندگان الزامات و استانداردها مانند سازمان بورس اوراق بهادار و سازمان حسابرسی قرار گیرد. بر این اساس به سازمان حسابرسی پیشنهاد می‌شود استانداردهای مرتبط با گزارشگری پایداری شرکت‌ها تدوین نماید. همچنین پیشنهاد می‌شود سازمان بورس اوراق بهادار با استفاده از معیارها و مدل‌های شناخته شده معیاری جهت رتبه‌بندی سطح افشای گزارش پایداری شرکت‌های فعال در بازار سرمایه ارائه نماید، زیرا این شاخص می‌تواند محتوای اطلاعاتی برای بازار سرمایه داشته باشد و در صورت عدم افشای سطح قابل قبول پایداری شرکتی، از ابزارهای قانونی برای وادار کردن

شرکت‌ها استفاده نمایند. پیشنهاد می‌شود با ابزارهای قانونی، شرکت‌ها به سمت استقرار کمیته‌های مستقل گزارشگری پایداری در ارکان حاکمیت شرکتی هدایت شوند تا به ایفای نقش اجتماعی خود بهبود ببخشند.

فهرست منابع

- ۱) اصولیان، محمد، محمدرضا عباسپور نوغانی و مهدی داوری، (۱۳۹۵)، "تأثیر ارزش ویژه برند بر سودآوری شرکت"، چشم‌انداز مدیریت مالی، دوره ششم، شماره ۲، صص ۹-۲۱.
- ۲) برابسون، جان ام، (۱۳۹۰)، "برنامه‌ریزی استراتژیک در سازمان‌های دولتی، عمومی و غیرانتفاعی"، (مهدی خادمی گراشی و قربان برارنیا (ادبی))، تهران: انتشارات آریانا قلم، (۱۹۹۸).
- ۳) ستایش، محمد حسین و زینب مهتری، (۱۳۹۷)، "چارچوبی برای کلیات مبانی نظری گزارشگری یکپارچه در ایران"، پژوهش‌های حسابداری مالی، سال دهم، شماره دوم، پیاپی (۳۶)، صص ۱۰۶-۸۵.
- ۴) طالب نیا، قدرت الله، رضیه علی خانی و مهدی مران جوری، (۱۳۹۱)، "ارزیابی کمیت و ماهیت افشاء اطلاعات حسابداری زیست‌محیطی و اجتماعی در ایران"، مجله بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۱۹ (۶۹)، صص ۶۰-۴۳.
- ۵) عبدالله زاده، حسن و وحید امین، (۱۳۹۹)، "تأثیر نظریه رفتار برنامه ریزی شده، تعهد اخلاقی و ادراک ریسک بر تمایل به حسابداری و گزارشگری پایداری شرکتی"، دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، دوره پنجم، شماره ۹، صص ۲۶۹-۲۶۹.
- ۶) عبدی، مصطفی، سعید همایون و مهدی کاظمی علوم، (۱۳۹۹)، "بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته‌های حسابرسی بر سطح گزارشگری پایداری"، دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری، دوره پنجم، شماره ۹، صص ۳۶۹-۳۳۵.
- ۷) عرب صالحی، مهدی، غزل صادقی و معین الدین محمود، (۱۳۹۳)، "رابطه مسئولیت اجتماعی با عملکرد مالی در بورس اوراق بهادار تهران"، مجله پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۳ (۱۲)، صص ۲۰-۱.
- ۸) فخاری، حسین، مهدی مهرابی، مالک ییلویی خمسلویی و احمد قاسمی، (۱۳۹۴)، "عوامل مؤثر بر گزارشگری پایداری شرکت‌ها"، سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.

- ۹) کردلو، محمد رضا، اشکان رحیم زاده و بهرام محمدی، (۱۳۹۶)، "ضرورت تهیه گزارشگری پایداری؛ اصول و ساختار آن"، فصلنامه پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، ۴ (۲).
- ۱۰) معصومی، سیدرسول، سیدحسن صالح نژاد و علی ذبیحی زرین کلایی، (۱۳۹۷)، "شناسایی متغیرهای مؤثر بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، دانش حسابرسی، ۱۸ (۷۰)، صص ۱۹۵-۲۲۱
- ۱۱) مهدوی، غلامحسین، عباسعلی دریائی، رضیه علی خانی و مهدی مران جوری، (۱۳۹۴)، "بررسی رابطه بین اندازه شرکت، نوع صنعت و سودآوری با افشای اطلاعات حسابداری زیست‌محیطی و اجتماعی"، سال چهارم، شماره ۱۵، صص ۸۷-۱۰۳
- ۱۲) مهرانی، کاوه و سیدحسین شاکری طاهری، (۱۳۹۹)، "ندوین چارچوب گزارشگری پایداری شرکتی"، پژوهش‌های تجربی حسابداری، شماره ۳۸
- 13) AbdurRouf, MD. (2011), "Corporate Social Responsibility Disclosure", *Business and Economics Research Journal*, 2 (3), PP. 19-32.
- 14) Aktas, R., Kayalidere, and M. Kargin. (2017), "Corporate Sustainability Reporting and Analysis of Sustainability Reports in Turkey", *International Journal of Economics and Finance*, 5(3), PP. 113-125.
- 15) Alvarez, I. G., and E. Ortas. (2017), "Corporate Environmental Sustainability Reporting in the Context of National Cultures: A Quantile Regression Approach", *International Business Review*, 26 (2), PP. 337-353.
- 16) Buallay, A., and J. Al-Ajmi. (2019), "The Role of Audit Committee Attributes in Corporate Sustainability Reporting: Evidence from Banks in the Gulf Cooperation Council", *Journal of Applied Accounting Research*, PP. 1-17.
- 17) Castelo Branco, M. and L. Lima Rodrigues. (2006), "Communication of Corporate Social Responsibility by Portuguese Banks: a Legitimacy Theory Perspective", *Corporate Communications: An International Journal* 11 (3), PP. 232-248.
- 18) Cerin, P. (2002), "Communication in Corporate Environmental Reports- Corporate Social", *Responsibility and Environmental Management*, 9 (1), PP. 46-66.3.
- 19) Clarkson, P. M., Y. Li, G.D. Richardson and F.P. Vasvari. (2011), "Does it Really Pay to Be Green? Determinants and Consequences of Proactive Environmental Strategies", *Journal of Accounting and Public Policy* 30 (2), PP. 122-144.
- 20) Clarkson, P.M., Y. Li., G.D. Richardson and F.P. Vasvari. (2008), "Revisiting the Relation between Environmental Performance and Environmental Disclosure: an Empirical Analysis", *Accounting Organizations and Society* 33(4), PP. 303-327.
- 21) Eljido-Ten., E. Kloot, and P.M. Clarkson. (2010), "Extending the Application of Stakeholder Influence Strategies to Environmental Disclosures: An Exploratory Study From A Developing Country Accounting", *Auditing & Accountability Journal*, 23 (8), PP. 1032-1059.
- 22) Fatemi, A., M. Glaum and S. Kaiser. (2018), "ESG Performance and Firm Value: the Moderating Role of Disclosure", *Global Finance Journal* 38, PP. 45-64.

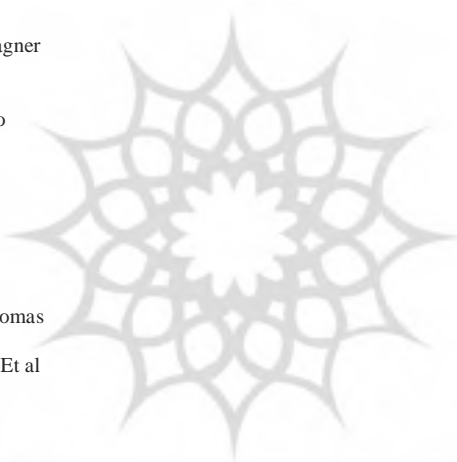
- 23) Freeman, R.E. (2010), "Strategic Management. A Stakeholder Approach", Cambridge University Press, Cambridge.
- 24) Freeman, R.E. (1984), "Strategic Management: A Stakeholder Approach", Pitman, Boston.
- 25) Frost, G., Jones, S. and Lee, P. (2012), "The Measurement and Reporting of Sustainability Information within the Organization: a Case Analysis", in Jones, S. and Ratnatunga, J. (Eds.), *Contemporary Issues in Sustainability Accounting, Assurance and Reporting*. Emerald, Bingley, PP. 197-225.
- 26) Gray, R. H. , M. Javad., D. M. Power., and C. D. Sinclair. (2001), "Social and Environmental Disclosure and Corporate Characteristics: A Research Note and Extension", *Journal of Business Finance and Accounting*, 28, PP. 327-356.
- 27) Gray, R., K. Kouhy and S. Lavers. (2008), "Corporate Social and Environmental Reporting: a Review of the Literature and a Longitudinal Study of UK Disclosures Accounting", *Auditing and Accountability Journal* 8 (2), PP. 47-77.
- 28) Guthrie, J. and L.D. Parker. (1989), "Corporate Social Reporting: a Rebuttal of Legitimacy Theory", *Accounting and Business Research*, 19 (76), PP. 343-352 [in Persian].
- 29) Guthrie, J., S. Cuganesan, and L. Ward. (2008), "Industry Specific Social and Environmental Reporting: The Australian Food and Beverage Industry", *Accounting Forum*, 32, PP. 1-15.
- 30) Hanifa, R. M. and T. E. Cooke. (2005), "The Impact of Culture and Governance on Corporate Social Reporting", *Journal of Accounting and Public Policy*, 24, PP. 391-430.
- 31) Horisch, J., R.E. Freeman, S. Schaltegger. (2014), "Applying Stakeholder Theory in Sustainability Management", *Links, Similarities, Dissimilarities, and a Conceptual Framework. Organ. Environ.* 27, 328e346. <https://doi.org/10.1177/1086026614535786>.
- 32) Jensen, M. and W. Meckling. (1976), "Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure", *Journal of Financial Economics* 3 (3), PP. 305-360.
- 33) Jones, J. M. (2011), "The Nature, Use and Impression Management of Graphs in Social and Environmental Accounting", *Accounting Forum* 35, PP. 75-89.
- 34) Kaspersen, M., and T. R. Johansen. (2016), "Changing Social and Environmental Reporting Systems", *Journal of Business Ethics*, 135, PP. 731-749.
- 35) Kleine, A., M. von Hauff. (2017), "Sustainability-driven Implementation of Corporate Social Responsibility", *Application of the Integrative Sustainability Triangle. J. Bus. Ethics* 85, 517e533. <https://doi.org/10.1007/s10551-009-0212-z>.
- 36) Kou, L., C. Yeh, and H. Yu. (2012), "Disclosure of Corporate Social Responsibility and Environmental Management: Evidence from China", 19, PP. 273-287.
- 37) Kraten, M. (2014), "Sustainability The Accounting Perspective", *The CPA Journal*, PP. 11 -14.
- 38) Leftwich, R.W., R.L. Watts and J.L. Zimmerman. (1981), "Voluntary Corporate Disclosure: the Case of Interim Reporting", *Journal of Accounting Research* 18 (1), PP. 50-77

- 39) Lingenfelder, D. and A. Thomas. (2011), "Stakeholder Inclusiveness in Sustainability Reporting by Mining Companies Listed on the Johannesburg Securities Exchange", *African Journal of Business Ethics*, Vol. 5, No. 1, PP. 1-13.
- 40) Lodhia, S., N. Martin. (2014), "Corporate Sustainability Indicators", An Australian Mining Case Study. *J. Clean. Prod.* 84, 107e115. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2014.05.050>.
- 41) Maas, K., S. Schaltegger, N. Crutzen. (2016), "Integrating Corporate Sustainability Assessment, Management Accounting, Control, and Reporting", *J. Clean. Prod.* 1e12. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.05.008>.
- 42) Moldavska, A., T. Welo. (2016), "Development of Manufacturing Sustainability Assessment Using Systems Thinking", *Sustainability* 8. <https://doi.org/10.3390/su8010005>.
- 43) Prado-Lorenzo, J. M., I. Gallego-Alvarez, and I. M. Garcia-Sanchez. (2009), "Stakeholder Engagement and Corporate Social Responsibility Reporting: the Ownership Structureeffect", *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, Vol. 16, No. 2, PP. 94-107.
- 44) Qian, C., X. Gao, and A. Tsang. (2015), "Corporate Philanthropy, Ownership Type, and Financial Transparency", *Journal of Business Ethics*, 130(4), PP. 851-867.
- 45) Rezaee, Z. (2016), "Business Sustainability Research: A Theoretical and Integrated Perspective", *Journal of Accounting Literature* 36, PP. 48-64.
- 46) Roosa, S.A. (2010), "Sustainable Development Handbook", 2nd ed., The Fairmont Press, GA.
- 47) Saleh, M., N. Zulkifli, and R. Muhamad. (2010), "Corporate Social Responsibility Disclosure and Its Relation on Institutional Ownership", *Managerial Auditing Journal*, 25 (0), PP. 591-613.
- 48) Schaltegger, S. and M. Wagner. (2006), "Managing Sustainability Performance Measurement and Reporting in an Integrated Manner: Sustainability Accounting as the Link between the Sustainability Balanced Scorecard and Sustainability Reporting", in Schaltegger, S., Bennett, M. and Burritt, R. (Eds.), *Sustainability Accounting and Reporting*. Springer, Dordrecht, The Netherlands, PP. 681-697.
- 49) Tilling, M. V. (2004), "Some Thoughts on Legitimacy Theory in Social and Environmental Accounting", *Social and Environmental Accountability Journal* 24 (2), PP. 3-7.
- 50) Wang, D. S. (2007), "Economics of Money Banking and Financial Markets", Beijing: Perking University Press.
- 51) Weber, M. (2008), "The Business Case for Corporate Social Responsibility: A Company- Level Measurement Approach for CSR", *European Management Journal* 26 (4), PP. 247-61
- 52) Yang, J. (2011), "Shang Shi Gong si She Hui ze ren bao gao pi lu yin su yan jiu [Research on the Factors Influencing Listed Companies' Corporate Social Responsibility Report Disclosure] (Unpublished Master's Thesis). South-Western University of Finance and Economics, Cheng Du.

- 53) Zhang, J. (2017), "Users' Perceptions of the Drivers for Corporate Sustainability Disclosures Made by Chinese Listed Companies", Retrieved from <https://ro.ecu.edu.au/theses/1952>.

یادداشت‌ها

- ¹ Freeman
- ² Kleine and Et al
- ³ Roosa
- ⁴ disclose
- ⁵ Aktas and Et al
- ⁶ Cho and Et al
- ⁷ Zhang
- ⁸ Horisch and Et al
- ⁹ Deegan
- ¹⁰ Schaltegger and Wagner
- ¹¹ Alvareza and Ortas
- ¹² Maas and Et al
- ¹³ Moldavska and Welo
- ¹⁴ Lodhia and Martin
- ¹⁵ Guthrie and Et al
- ¹⁶ Cerin
- ¹⁷ Hanifa and Cooke
- ¹⁸ AbdurRouf
- ¹⁹ Wang
- ²⁰ Yang
- ²¹ Lingenfelder and Thomas
- ²² Kou and Et al
- ²³ Prado-Lorenzo and Et al
- ²⁴ Frost and Et al
- ²⁵ Kraten
- ²⁶ Guthrie and Parker
- ²⁷ Gray and Et al
- ²⁸ Elijido-Ten and Et al
- ²⁹ Manua and Et al
- ³⁰ Yateridis
- ³¹ Qian
- ³² Kaspersen and Johansen
- ³³ Chang and Lin

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی